

10. Loopkevers

KONJEV DESENDER, JEAN-PIERRE MAELFAIT
& DIRK MAES

Zandloopkevers en loopkevers behoren, samen met de dagvlinders en de libellen, tot de best onderzochte insecten in Vlaanderen en dit zowel wat hun verspreiding betreft als hun ecologie.

De gegevens in de loopkeverdatabase komen van bodemval- en handvangsten (meer dan 30.000 gegevens), van collecties (5.500 gegevens) en hebben betrekking op meer dan 1 miljoen gedetermineerde exemplaren.

Soortenaantal en veranderingen in status - Vlaanderen

In Vlaanderen werden sinds het midden van de vorige eeuw 368 soorten loopkevers waargenomen waarvan er 352 als inheems worden beschouwd en 16 als dwaalgasten.

De verdeling van de soorten over de verschillende Rode-Lijstcategorieën in Vlaanderen is terug te vinden in Tabel 10.1 en Figuur 10.1 (DESENDER et al. 1995).

Soortenaantal en veranderingen in status - Ecoregio's

Tabel 10.1 geeft de verdeling van het aantal soorten loopkevers per Rode-Lijstcategorie in de vijf ecoregio's. Vooral de Kempen (voornamelijk heidesoorten) en de Leemstreek (vooral bossoorten) zijn rijk aan Rode-Lijstsoorten.

Wettelijke bescherming en soorten van internationaal belang

In Vlaanderen zijn alle soorten van de familie Cicindelidae (4 soorten) en van de genera *Carabus* (15 soorten) en *Calosoma* (4 soorten) wettelijk beschermd. Zoals aangetoond (MAELFAIT et al. 1992) betreft dit echter een niet echt verantwoorde keuze van doelsoorten. Veel beter zou een groep sterk bedreigde soorten worden geselecteerd en opgenomen in een nieuw besluit omtrent soortenbescherming.

In de appendices van de Conventie van Bern of van de Habitatrichtlijn staan geen loopkeversoorten die in Vlaanderen voorkomen. Op de internationale Rode Lijst van de IUCN (1996) staat één soort, die in Vlaanderen wellicht is uitgestorven (*Carabus intricatus*).

Kenmerkende biotopen

De biotooptypes met de meest bedreigde loopkevers staan opgesomd in Tabel 10.2 in volgorde van hun bedreiging.

Diversiteit en populatiedynamiek van loopkevers in de kustduinen

Deze studie loopt onafgebroken sinds acht jaar en volgt populaties van loopkevers als modelorganismen in enkele habitats van de Vlaamse kustduinen: de soortendiversiteit en zijn wijzigingen worden benaderd in functie van (1) het omliggend landschap (een mozaïek aan habitats), (2) biologische en ecologische karakteristieken van de soorten (habitatpreferentie, dispersievermogen, populatiedynamiek). Het is de bedoeling de continue bemonste-

Tabel 10.1: Aantal soorten en Rode-Lijstsoorten in Vlaanderen en in de vijf ecoregio's.

Rode-Lijstcategorie	Vlaanderen	Duinen	Polders	Zandleem	Leem	Kempen
Uitgestorven	32	-	-	-	-	-
Met uitsterven bedreigd	20	5	0	3	7	7
Bedreigd	21	4	8	10	11	19
Kwetsbaar	25	8	10	18	19	16
Waarschijnlijk bedreigd	12	2	4	0	5	3
Zeldzaam	91	42	52	60	52	57
Onvoldoende informatie	7	4	2	2	3	1
Momenteel niet bedreigd	144	126	141	144	142	144
Aantal Rode-Lijstsoorten	98	17	18	31	37	42
Aantal Zeldzame soorten	91	42	52	60	52	57
Totaal aantal soorten	352	-	-	-	-	-

ringsinspanning 10 jaar vol te houden. De voorlopige resultaten (DESENDER & BAERT 1995; DESENDER 1996) tonen aan dat er van jaar tot jaar een hoge turn-over is in de totale soortensamenstelling van de bestudeerde habitats. Dit is vermoedelijk een zeer algemeen geldend principe voor diverse organismen in mozaïeklandschap. Tegelijk wijst dit op het grote gevaar bij het nastreven van een 'hoge diversiteit' zonder het gebruik van kennis over habitatspecificiteit van de betrokken organismen: gedetailleerde studie van de soorten die niet jaarlijks in deze duinen worden teruggevonden (op basis van hun dispersievermogen, reproductie en mogelijk voorkomen in andere omliggende habitats) toont aan dat een meerderheid te interpreteren is als toevallige immigranten uit de omgeving en niet als lokale populaties tijdens een flessenhalfase. Dit opent voor enkele habitats (zoals duinpannen, oeverhabitats, schorren e.d.) enerzijds perspectieven voor natuurontwikkeling (veel soorten 'zoeken' geregeld naar geschikte nieuwe habitats in de omgeving), maar wijst anderzijds op de sterke fragmentatie in het landschap (alsmaar kleiner wordende mogelijke 'oorsprongsgebieden', toenemende 'randeffecten' en hierdoor een verhoogde lokale diversiteit, met het risico dat dit positief wordt geëvalueerd). Monitoring van stenotopie, maar in voldoende densiteit aanwezige, soorten is nodig om eventuele wijzigingen in de toestand van de natuur te kunnen inschatten.

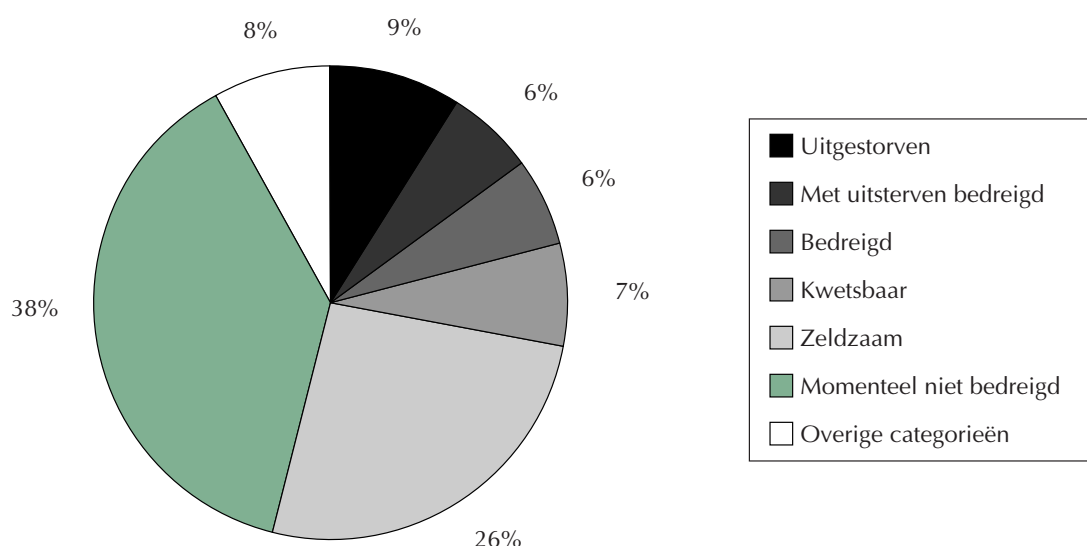
Loopkevers van het Scheldebekken

Recent uitgevoerd onderzoek naar de aanwezigheid en de diversiteit van loopkevers, spinnen en andere groepen terrestrische ongewervelden langsheen een transect van Scheldeschorren tussen Gent en de Scheldemonding toont aan dat in deze habitats nog altijd een groot aantal

speciale soorten te vinden is en dit ondanks de bekende slechte waterkwaliteit van de Schelde en de opgetreden reductie in oppervlakte van dergelijke habitats (DESENDER & MAELFAIT in druk). Uit de resultaten blijkt dat het hoogste aantal typische loopkeversoorten te vinden is in de resterende brakwaterschorren. Zoute schorren worden, door het voorkomen van halobionte en halofiele soorten, sterk gedifferentieerd van zoetwaterschorren. Populatie-genetisch onderzoek op dergelijke soorten (DESENDER et al. 1998) toont aan dat zich in Vlaanderen ook effecten van genetische verarming manifesteren in kleine populaties, terwijl dit vaak de enig overblijvende plaatsen zijn van waaruit kolonisatie van eventueel nieuw ontstane gebieden zou kunnen gebeuren.

Loopkevers van voormalige maïsvelden in de Kempen

Een voorbeeldstudie van enkele voormalige maïsvelden (gelegen in de buurt van het provinciaal natuurreservaat "het Prinsenspark" in Retie), die sinds 1992 worden beheerd als natuurgebied, toont aan dat een bijzondere levensgemeenschap van loopkevers hierop te vinden is met niet minder dan 11 Rode-Lijstsoorten voor Vlaanderen (DESENDER & BOSMANS in druk). Extensief beheerde akkers en schrale graslanden herbergen een aparte en relatief soortenrijke loopkeverfauna, die recent sterk is bedreigd. De gerehabiliteerde biotopen lijken als vervanging voor de vroeger algemenere schrale graslanden in deze regio te fungeren. Hoewel op basis van de beperkte data-set nog geen uitspraken over het te voeren detailbeheer kunnen worden gemaakt blijkt toch al dat, voor deze speciale fauna, bebossing van deze oude akkers moet worden vermeden.

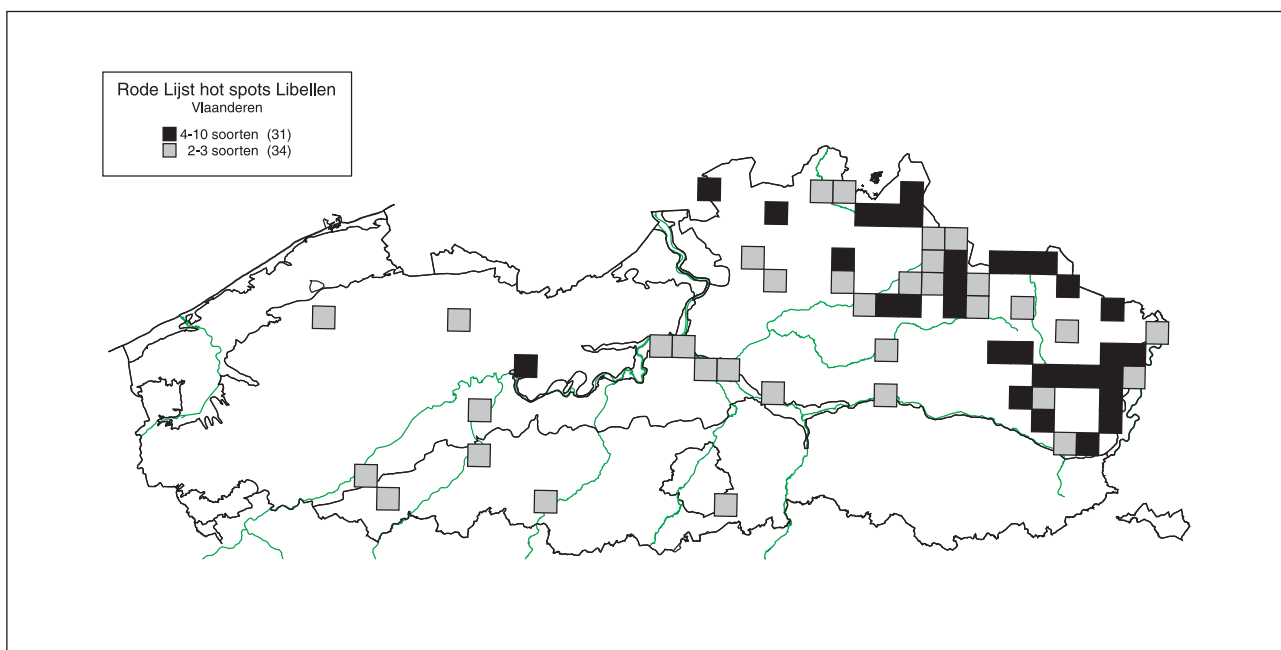

Figuur 10.1: Verdeling van het aantal soorten loopkevers over de verschillende Rode-Lijstcategorieën in Vlaanderen.

10. Loopkevers

Tabel 10.2. Het aantal loopkeversoorten per habitattype en per Rode-Lijstcategorie. Sommige soorten komen in meerdere habitattypes voor. De habitats werden gerangschikt in dalend aandeel van Rode-Lijst soorten ten opzichte van het totaal aantal soorten dat erin voorkomt.

Biotopen	U	MUB	B	K	#U+RL	Totaal
Kalkgraslanden en stenige hellingen	12	5	2	-	19 (68 %)	28
Oevers van stromend water	5	3	4	2	14 (54 %)	26
Duinen en stranden	3	1	3	2	9 (41 %)	22
Droge graslanden en habitats op droge zandgrond	7	3	7	11	28 (41 %)	69
Heide en hoogveen	2	2	5	5	14 (40 %)	35
Slikken en schorren	4	2	1	2	9 (36 %)	25
Halfnatuurlijke bossen	1	3	3	2	9 (26 %)	35
Voedselarm stilstaand water	-	1	1	4	6 (22 %)	27
Ruigten en akkers	-	-	1	3	4 (18 %)	22
Moerassen en voedselrijk stilstaand water	1	2	3	1	7 (17 %)	42
Overige bossen	-	-	1	2	3 (13 %)	23
Vochtige graslanden	-	-	-	2	2 (13 %)	16
Overige droge habitats	-	-	-	1	1 (3 %)	37
Overige vochtige habitats	-	-	-	-	-	29

Figuur 11.3: Rode-Lijstsoorten hot spots van libellen in Vlaanderen.